



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 1 av 11

DEL 1

1 Folketallet i Norge - utvikling ca 1750-1900

Norge var sammen med Skandinavia & Nord-Vest Europa gjennom en enorm demografisk utvikling på 1800-tallet.

I 1801 var det ca 0,9 millioner mennesker i Norge. Utøver hundretallet økte det dramatisk, og i 1900 var det henholdsvis 2,2 millioner i cirka tall. Dette er over en ferdobling. Dette hundreåret er den perioden hvor Norge & Europa generelt har hatt størst befolkningsvekst. Det har hverken forekommet før eller siden.

Befolkningsutviklingen blir regnet ut ved at man tar:

$$\begin{aligned} & - \text{mortalitet} \\ & + \text{innflytting} \\ & - \text{utflytting} \\ & = \text{bef. utvikling} \end{aligned}$$

Der som svaret er positivt har man en befolkningsvekst. Grunnen til denne veksten i folketall i Norge fra 1750-1900 er mange. Det viktigste å få frem er kanskje at i det gamle samfunn hadde man høy natalitet (fødsler pr. 1000 pr år), men også høy mortalitet (dødsfall - " - "). Dette snudde seg, altså vi fikk få dødsfall & etterhvert også færre fødsler. Spedbarn vokste opp & mennesker generelt



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 2 av 11

ble eldre. Årsakene til dette er at jordbruket endret seg, det ble bedre tilgang på mat & man fikk tak i variert mat. Hygiene ble bedre, mye pga statlige tiltak, boforhold endret seg, det var et mildere epidemiisk klima & fra 1815 - 1914 var det "fredshundre år".

* Før at ikke landet skulle bli overfylt hadde vi en sikkerhetsventil ved at msk. begynte å flytte til Amerika for å finne ledig jord (1825-1915)

* Eitelt Sunds lov går ut på at det ble særlig befolkningsvekst i 30års bølger pga ulike faktorer med eks. konjunktur & alder.

2. Grunnloven av 1814: Bestemmelser om Styresett & stemmerett i Norge

Styresett: 17 mai:

1 Paragraf 1 står det at Norge skal være et innskrenket monarki dvs. et monarki med en nedskreven konstitusjon. Maktfordelingsprinsippet av Montesquieu, som han mente var en sikkerhet for å unngå misbruk av makt, er også nedskreven i grunnloven. Dvs. utøvende, dømmende & lovgivende makt er fordelt med like mye makt.

Folkesuverenitet, et annet punkt som er viktig innenfor det å gå fra enevelde til innskrenket monarki var også viktig



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 3 av 11

I tillegg stod det at kongedømmet skulle være selvstendig med et arvelig monarkisk trone.

I november 1814 ble det noen endringer i grunnloven. Landet var under svensk konge, men var en autonom stat (indre selvstyre). Kongen fikk noe innskrenket makt, mens statsrådet fikk mer makt.

Stemmerett:

Alle menn (selv om det ikke stod nedskrevet, var det selvsagt på denne tiden at kvinner ikke skulle delta) over 25 år som hadde vært bosatt i Norge i minst 5 år hadde stemmerett dersom:

- de var embetsmenn
- de hadde en viss inntekt & eiendom
- bønder som eide eller leide et matrikulert jordstykke over tid.

→ borgere, storbønder osv.

→ fra å begynne med var det indirekte valg. I hvert amt valgte de valgmann, som igjen kunne velge rep. til stortinget.

I 1814 var 45% av alle menn over 25 kvalifisert til å stemme. Kun Irland hadde breiere ~~st~~ stemmerett. I Norge var dette demokratisk, selv om man måtte eie jord, men vi hadde en veldig stor del selveiende bønder.



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 4 av 11

3. Etablering av moderne partier i Norge
De første moderne partiene som først ble etablert var Venstre & Høgre i 1884, mens det norske arbeiderparti kom i 1887. Veien til dannelsen av disse partiene startet endel tidligere ved ulike foreninger som ble opprettet særlig i periferien. Meste parten av statsmakten var sentrumsorientert, det fremgikk i Kristiania. På landsbygda ønsket befolkningen etterhvert mer makt, mye pga opplysning & ny "tenkemåte" under hamstiftet. De måtte opp & frem. Søren Jaabaek, som ~~var~~ mente det var viktig med en sparepolitikk, få ned embetsmannsstaten & tilrettelegge bedre for bygda, bla. med en liberalistisk økonomi, dannet en bondebevegelse. Menneskene fikk nå "opplæring i demokrati" ønsket for å delta ble større. Sammen med Sverdrup ønsket han samarbeid mot sentrum. De to stod bak dannelsen av Venstre.

Den endelige dannelsen skjedde da statsrådssaken førte til en vetostrid, om kongen hadde utsettende el. absolutt veto i grunnlovssaker. Når saken skulle opp i riksretten måtte Stortinget ha flertall, og dette mobiliserte massene. I 1882 når riksrettsdommen ble at ministeriet selmer tapte, gikk han av & Venstre ble et parti i 1884 som satte med makta. Forøvrig ble det splittelse nå som kjernu.



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 5 av 11

sakene var oppnådd, moderate- og rene venstre. Moderate (Ofstedeløvingene) mente rene venstre (Sverdrup) var for radikale. Høgre som var et mer "by" parti ble nå størst.

Arbeider bevegelsen ble nå mer med på banen & dannet Det norske ap. i 1887. I 1884 var også parlamentarismen "innført" ved at regjering måtte ha støtte i Storting & fallet.

* Venstre var stort sett fra periferen, mens høgre fra sentrum.

4. Historisme

Histori ble en vitenskap i Tyskland.

For å forstå fortida må man gå inn med et åpent sinn & se at hver epoke/nasjon har noe eget ved seg.

En hermeneutisk tenkemåte.

Man må godta fortida på dens premisser og det er en linje mellom slik som det var & sann det har blitt i dag.

Man kan ikke vite med sikkerhet hvordan det var i fortida, men med en vitenskapelig tenkemåte & fornuft, kan man med god vilde bruk komme frem til en viss "konstruksjon"



Emnekode : #1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 6 av 11

DEH 2, oppg. 2 se s.

Utvikling av økonomi & næringsliv i Europa på 1800-tallet - vinjer & hovedtrekk

På slutten av 1700-tallet var Storbritannia godt igang med den industrielle revolusjon. De var verdens ledende nasjon innenfor dette feltet, og fant etterhvert ut at det ikke nyttet å ha eksportforbud av maskiner osv. For at det kapitalistiske samfunn & konkurransen innen handel skulle ekspandere, måtte de endre på den merkantilistiske politikken. Etterhvert spredte de kapitalistiske & industrielle trekkene seg til resten av den vestlige kultur, noe vi skal se nærmere på her.

Fra ca. midten av 1800-tallet spredte den industrielle revolusjon seg ~~til~~ over den engelske kanal & utenfor den britiske øy. For denne revolusjonen var det jordbruk & landsbygd som var "normalen" i samfunnet, men nå startet en omfattende endringsprosess. Grunnen til at de andre delene av Europa lå såpass langt etter Storbritannia var først landet hadde gjort alt for å komme i tet, med den politikken de førte. Eksportforbudet for industrimaskiner osv ble opphevet i 1843, men det hadde blitt "smuglet" litt ut også før den tid. Store deler av Europa var også i en



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 7 av 11

finansiell krise etter kriger (vi skal se nærmere på dette) & feyodalismens ending var ikke mange årene tidligere.

Jeg vil her ta utgangspunktet i Belgia, Tyskland & Frankrike spesielt & så tar jeg USA for meg på slutten.

Belgia var det første landet som tok fatt på industrialiseringen etter SB. De lå nært til SB, rett over den engelske kanal og de var allerede en gammel nasjon innen handel. Flandernsk tekstil var en velkjent vare. Forekomstene av jern & kull lå også forholdsvis nærme, slik at de kunne ta fatt på denne prosessen.

Det at Storbritannia la "industrialiseringen ut på salg", ved at maskiner & faglært hjalp de andre landene igang, var et tegn på at de trengte å utvide markedet.

* Ifølge Marx m. fl. er nye markeder & områder med råvarer en viktig forutsetning for at kapitalismen skal kunne vokse.

Tyskland ble industrialisert sent, men ~~høyt~~. Grunnen til at Tyskland var sent ute var mye pga krigføring (Napoleonskrigene) og at det var vanskelig med et tilstrekkelig hjemmemarked. Mange små-stater med tollmurer gjorde det vanskelig & dyrt. Det tyske tollunion ble opprettet i 1832 (348) og gjorde det enklere for et omegående hjemmemarked.



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : S036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 8 av 11

I tillegg var det ikke like god tilgang på kull & jern, dvs. de lå langt fra hverandre, så jernbaner måtte bygges i stor stil.

Det skal nevnes at ved Tysklands samling i 1871 begynte andre land å frykte at Tyskland skulle bli den ledende stormakten. Etterhvert begynte Tyskland med tyngre industri bla. kjemisk & syntetisk. Staten la stor vekt på utdanning innenfor den industrielle sektor & kunnskap/vitenenskap ble raskt brukt i utvikling av industri. Frankrike derimot, kan vi si at i tillegg til at landet var sent igang med industrialiseringen, ble de svært industri-
alisert.

Napoleonskrigene, deres deltattelse i krig i Østerrike & Nord-Amerika hadde ført til lite penger i statkassa. De var nå mer opptatt av økonomisk & politiske problemer. Innad i Frankrike var det store misnøyer, og bøndene hadde endelig fått sin frihet. Det var pessimisme rundt dette å industrialisere. Bøndene ville ikke miste sin nye posisjon. Det var også her dårlig tilgang på ressurser, og der det fantes var det lange avstander. Da Tyskland vant krigen mot Frankrike, mistet de Lorraine et område med ressurser til tyskerne. De ble industrialisert, Frankrike også, men som sagt sent og kanskje heller litt svært.



Emnekode : #1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 9 av 11

US-t, som etterhvert kom på banen, ble sterkt industrialisert. Europa hjalp til å begynne med, for å kunne utvide markedet.

Stor mengde råvarer, ressurser & et enormt hjemme marked gjorde at US-t raskt i 1900-tok over den ledende posisjonen (GB var lenge størst). Forsvarspolitikken utad gjorde at det meste ble brukt innenlands, og effektivisering skjedde raskt. Eksempel: Samlebånd.

Økonomien steg kraftig innenfor de industrialiserte landene & kapitalismen var uirtuell på fremmarsj. Noen av årsakene til dette var den frie handelen & tilgangen på kunnskap & ressurser/råvarer.

Den frie handelen, liberalistisk økonomi, la vekt på at handelen skulle flyte fritt. Laissez faire prinsippet skulle være fri flyt til alles fordel. Nye nasjoner kom på banen & ulike land hadde sine eksport produkter.

Koloniene (som stormaktene hadde skaffet seg) ga tilgang til viktige råvarer. Disse brukte de til å lage ferdige varer som de solgte på hjemme markedet eller på det internasjonale. Industrialiserte land ble eksportører av ferdige produkter, mens land i øst Europa, Asia & Afrika eksporterte mest råvarer.

Forøvrig høp stormaktene at koloniene



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 10 av 11

skulle være en "gullgruve", noe som viste seg å være en overdrivelse.

Næringslivet endret seg drastisk under den industrielle revolusjon & kapitalismens fremvekst.

Byer ble sentra for arbeid, og dersom det ikke var en by der tidligere, ville det bli ~~bygd~~ bygd en by rundt. Tidligere hadde mesteparten vært sysselsatt i jordbruket, men nå fikk man fler frie hender pga den andre jordbruksrevolusjon, og man flyttet permanent el. sesongbasert inn til byene for å arbeide i sekundær el. tertiærnæringsene
↳ en enorm urbanisering!

Liberalistisk ~~politikk~~ økonomi la vekt på at staten ikke skulle blande seg for mye inn, men tilrettelegge for handel & kapitalisme
Rammer for fruktbarhet & fri handel.

Det er mange faktorer som var nødvendige for den økonomiske veksten & endringene i næringslivet. Jeg har her tatt for meg det jeg synes er det viktigste.

Vi er nok enda i denne prosessen, og fremtiden vil vise hva det vil bringe



Emnekode : H1-113
Kandidatnr. : 5036
Dato : 03.03.10
Ark nr. : 11 av 11

*

Jeg tar for meg industrialismen & kapitalismen fordi jeg mener det er det viktigste innenfor økonomi & næringsliv innenfor den angitte periode.

Jeg valgte ett par land som jeg synes er de beste modellene for å vise endringene. Andre europeiske land var prosessen lengre & kanskje ikke fullt så drastisk i løpet av 1800 tallet.